

EĞİTİMDE SORUNLARLA DOLU BİR YILI DAHA GERİDE BIRAKTIK

İsmail SAĞDIÇ*

Giriş

Bir ülkede eğitim sistemi oluşturulurken, temelde bireyin eğitim hakkını güvence altına alan, eğitim sisteminin kendi içindeki sorunlarını çözümlenici nitelikler taşıyan ve toplumun gelişme dinamiklerini göz önünde bulunduran bir yapının oluşturulması beklenir. Bu durum, elbette bugün temel bir insan hakkı olarak kabul edilen eğitimin parasız, bilimsel, laik ve demokratik bir içeriğe sahip olmasından bağımsız olarak ortaya çıkmaz. Dolayısıyla Türkiye'de eğitim sistemine yönelik her politikada evrensel kurallar ve ülkenin özgün ihtiyaçlarına yönelik çalışmaların mutlaka bulunması gerekir.

Eğitim hakkının bir insan hakkı olarak kabul edilmesinin ardından, pek çok gelişmiş kapitalist ülkede parasız, nitelikli, kamusal eğitim hakkı ön plana çıkmıştır. Ancak 1970'li yıllardan itibaren etkisini hissettiren "piyasacı", "özelleştirmeci" yaklaşımlar, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da "serbest rekabet" in geçerli olduğunu savunmuş ve "daha rekabetçi" ekonomiler yaratmak için kamu hizmetlerinin ticarileştirilmesi ya da özelleştirilmesi gerektiğini iddia etmiştir.

Eğitim, temel bilgileri ya da özel bir bilgiyi alma, öğrenme ve öğretme dizgesi olarak ele alındığında, elbette konu Türkiye'deki eğitim sistemindeki var olan sorunlar çerçevesine odaklanmak durumundadır. Eğitimciler, eğitimcilerin bir araya geldiği sendikalar, dernekler ve öğrenci, veli örgütleri bu sürecin doğal tarafı olarak, eğitim sistemimizin sorunlarını tespit etmekte ve sorunların çözümü için programlar, çözüm önerileri üretmektedir.

Türkiye'de eğitime ve eğitim sistemine yönelik tartışmalar çoğunlukla teknik yeterlilikler çerçevesinde yürütülmektedir. Eğitimin, insanı ve yaşamı algılama, yorumlama ve değiştirme süreci olduğu göz önünde bulundurulursa, yaşanan sorunların sadece eğitim sisteminin tarafları arasında süren teknik tartışmalarla sınırlı kalamayacağı, yaşanan sorunların ideolojik-politik-felsefi arka planının da mutlaka göz önünde bulun-

* Eğitim Sen Genel Eğitim Sekreteri

durulması gerektiği açıktır. Nitekim eğitim sisteminde oluşturulmak istenen söz konusu ideolojik-politik ve felsefi yapının somut işaretleri 2005 yılı içinde kendisini fazlasıyla göstermiştir.

Eğitim Sistemi Hızla Çürüyor

Türkiye'de eğitim sistemi, tıpkı geçmiş yıllarda olduğu gibi öğretmen yetiştirmeden ders kitaplarına, sınıf mevcutlarından öğretmen maaşlarına kadar akla gelebilecek hemen her konuda, eğitime yön verenlerin ideolojik-siyasal yaklaşımlarından doğrudan etkilenmiştir. Eğitimle ilgili olarak alınan kararlar, yapılan programlar ve yürütülen projeler, başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere, uygulayıcıların siyasal-ideolojik tercihlerini büyük ölçüde yansıtmaktadır.

Eğitim sisteminin ve eğitim emekçilerinin geçtiğimiz yıllarda yaşadığı sorunlar, 2005 yılında da devam etti. Eğitimin ve eğitim emekçilerinin sorunlarını çözüme noktasında hemen hemen hiçbir somut adımın atılmadığı bir yılı daha geride bıraktık.

Türkiye'de eğitim emekçileri, öğrenciler ve öğrenci velileri, her eğitim yılında eğitim sisteminin artan sorunları ile karşı karşıya kalıyor. Üstelik ülkemizde işsizlik ve yoksulluğun sürekli artması, devletin kamu hizmetlerini büyük ölçüde gözden çıkarmış olması, geniş halk kesimlerini olduğu kadar eğitim sistemini ve bileşenlerini de doğrudan etkiliyor. Kamu kaynakları faiz ve rantıye yerine, eğitime ve sağlığa aktarılmadığı sürece sorunların üstesinden gelmek de mümkün görünmüyor. Ülkede yaşanan her krizin faturası emekçilere, yoksul halkımıza, eğitim hakkından mahrum kalan çocuk ve gençlerimize çıkıyor.

Bütçe içinde, son derece kısıtlı olan, sosyal harcamalar içinde önemli bir paya sahip eğitim harcamaları, sosyal harcamaların her geçen yıl azaltılması, daha doğrusu özel kesime yönelik kaynak olarak aktarılması nedeniyle sürekli olarak kısıtlanmıştır. Böylece eğitim sistemimiz içinden çıkamayacağı bir kriz içine itilmiştir. Özellikle 1990 sonrası ülke ekonomisini alt-üst eden krizlerin sıklaşması, ekonomide olduğu gibi eğitim hizmetlerinde de büyük yapısal sorunlara neden olmuş, çözüm olarak eğitimin özelleştirilmesini, ticarileştirilmesini gündeme getirmiştir.

Eğitimde yaşanan sıkıntılar ve sorunları elbette Türkiye'de yaşanan diğer sorunlardan bağımsız değerlendirmek mümkün değildir. Ancak eğitim sisteminin yaşadığı sorunların yeni ortaya çıkmadığını, yıllardır sürdürülen emperyalist-kapitalist politikaların bir birikimi olarak bugünlere gelindiğini söylemek gerekir. AKP iktidarı, bu olumsuz birikimi daha da arttırma noktasında ciddi adımlar atmıştır. Eğitimin ve eğitim emekçisinin bir türlü çözüme kavuşturulmayan sorunları, özellikle AKP iktidarı ile birlikte, eğitim sisteminin daha da gerileştirilmesi, eğitimin neredeyse tamamen paralı hale getirilmesi vb. girişimler, 2005 yılında da devam etmiştir.

2005 yılında, kalabalık sınıf mevcutlarını azaltmak, derslik, okul, öğretmen, memur ve hizmetli açığını kapatmak, araç gereç ihtiyacını gidermek, eğitim emekçilerinin ekonomik, demokratik, sosyal ve özlük haklarında iyileştirme yapmak, ders kitaplarının

içeriğini bilimsel hale getirmek ve üniversite kapılarındaki yığılmayı önlemek için gerekli adımların atılmadığı bir dönem olmuştur. Kısacası her yıl yaşanan sorunlar geçtiğimiz yıl içinde aynen devam etmiştir.

AKP, iktidara geldiği günden bu yana eğitim alanına yönelik özel uygulamaları ile dikkat çekmektedir. Mevcut siyasi iktidar, fiili ve hukuki müdahalelerle eğitim sistemini kendi ideolojisi çerçevesinde yeniden şekillendirmiştir.

Türkiye'de yıllardır uygulanan eğitimde özelleştirme politikaları, AKP iktidarı ile birlikte daha da hızlanmıştır. Devletin sorumluluğunda olması gereken eğitimin yükü, siyasi iktidarların bilinçli politikalarıyla birlikte büyük oranda velilerin omuzlarına yıkılarak kamusal, parasız eğitim hakkı büyük bir tahribata uğratılmıştır. Sendikamızın yaptığı araştırmalara göre, 2005 yılında bir veli, ilköğretime başlayacak çocuğu için, "okula başış" adı altında ortalama 300 milyon kayıt parası ödemek zorunda kalmıştır. Üstelik kayıt paraları bölgelere ve illere göre değişiklik göstermiştir. Kimi illerde velilerden 50-100 YTL istenirken, özellikle büyük şehirlerde bu rakamlar 5.000 YTL'yi bulmuştur. 2005 yılı rakamlarıyla bir veli ilköğretimde okuyan çocuğu için ortalama 2.000 YTL harcama yapmak zorunda kalmıştır. Tek başına bu rakam bile, sorunun ne kadar ciddi olduğunu göstermeye yetmektedir. Bu duruma bir de bölgesel dengesizliği eklediğimizde sorunun görünenenden daha vahim olduğu ortaya çıkmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı, Avrupa Birliği'ne uyum adına, eğitim müfredatında kapsamlı değişiklikler yaparak yeni bir müfredat programını oluşturmuştur. Büyük bir medya desteği eşliğinde tanıtılan yeni müfredata o kadar çok özellik yüklenmiştir ki, kamuoyunda eğitim sistemimizin sorunlarının basit bir müfredat değişikliği ile giderilebileceği izlenimi yaratılmıştır. Mevcut müfredatın tamamen ezberce dayalı, düşünmeyen, sorgulamayan, tartışmayan bireyler yetiştirmeyi ilke edindiği bilinen bir gerçektir. Yeni liberal sistemin bireyci ve rekabetçi insan tipini yetiştirmeyi hedefleyen yeni müfredatın, ezberci eğitim anlayışını nasıl sona erdireceği, öğrencilerin üretici ve yaratıcılığını nasıl geliştireceği konusunda somut bir program ortaya konulmamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı, müfredat hazırlıklarını, demokratik katılımçılık ilkesine ters bir şekilde, tek taraflı olarak yürütmüştür. Eğitim ve bilim işkolunda yetkili olan Eğitim-Sen'in görüşüne başvurulmamış, katılımçılık ilkesine aykırı hareket edilmiştir. Öyle ki sendikamız, müfredatın ayrıntılarını ancak basından öğrenebilmiştir.

İlköğretimden başlayarak üniversiteye kadar, sürekli olarak yapılan sınavlara endekslenmiş bir eğitim sisteminin nitelikli olması mümkün değildir. Eğitim sistemimiz çocuklarımızı eğitmekte, sadece yapılacak olan sınavlara hazırlanmaktadır. Dolayısıyla öncelikli olarak yapılması gereken, öncelikle öğrencilerimizi sınav cenderesinden kurtarmaktır. İlköğretimden itibaren üniversiteye kadar yapılan sınavlarda çocuklarımız ve gençlerimiz resmen yarışırılmakta, birbirleriyle rekabet ettirilmektedir. "Piyasacı eğitim" anlayışının tipik bir örneği olan bu anlayış terk edilmeli, öğrencileri birbiri ile yarıştıran değil, öğrenciyi geliştiren, çok yönlü bilgi ve beceri kazandırıcı bir eğitim anlayışı benimsenmelidir.

Eğitim sistemi açısından önemli olan, Őekilsel değişiklikler değil, içeriktir. Eğitimde “kalite” değil, nitelik önemlidir. Çünkü eğitim hakkı basit bir meta iliŐkisine indirgenemez. Kalite kavramı, mŐŐterilerin istek ve beklentilerine uygun davranabilme yeteneğini ifade eder. ğretmenleri tahsildar, ğrenci ve velileri mŐŐteri kabul eden bir anlayıŐın őruteceđi eğitim politikalarının nitelikli olması mŐŐmkŐn değildir. Mevcut eğitim sistemi ezberci, Őoven milliyetçi, insan ve insanlık sevgisi taŐımayan, halk sevgisini, emeğe saygıyı aŐılamayan, dini dogmaların bilimsel gerçekler gibi eğitime sızmış olmasıyla da problemlidir. Eğitimin, zellikle AKP hŐkŐmeti döneminde neredeyse tamamen piyasaya terk edilmesinin, piyasanın gereği olarak da parası olanın, fiyatını ödeyenin eğitim alabileği bir “lŐks” haline gelmesinin hesabını kim verecektir? nce bunların tartıŐılması gerekir.

Her yıl eğitim sŐrecine 1 milyonun őrzerinde ğrenci dahil olmakta ve eğitim sorunları her geçen gŐn artmaktadır. Son 10 yılda ğrenci nŐfusunun iki kat artmış olmasına karŐın, eğitime bŐteden ayrılan payın, bu artıŐın çok çok altında kaldığı bilinmektedir. Eğitim bŐtesinin yaklaŐık yŐzde 65’ini personel giderleri oluŐurmaktadır. Bu yılki bŐte rakamları göstermektedir ki; eğitim ve bilim emekçileri açısından nŐmŐzdeki yıl yine kayıp bir yıl olacaktır. Öğretmen, okul, derslik, araç-gereç açıkları ve eğitim emekçilerinin yoksulluğu, nŐmŐzdeki yıl da devam edecektir.

Eğitime bŐteden ayrılan pay sıralamasında őrkemizin dŐnyadaki yeri hiç de i açıcı değildir. Eğitim bŐtesinin payı, İsviçre’de 14.3, Fransa’da 11.1, Finlandiya’da 12.2, İtalya’da 9.0, Meksika’da %26, Japonya’da %16.2, ABD’de %14.1, Almanya’da %9.5 ve Yunanistan’da 8.2’dir.

Sosyal açıdan az gelişmiş, ekonomik açıdan geliŐmekte olan bir őrle olan TŐrkiye’nin, her biri birer gelişmiş kapitalist őrle olan AB őrkeleri ile eğitim sistemi açısından karŐılaŐtırılması bizlere doğru sonuçlar vermeyebilir. Çünkü her őrkenin geliŐim sŐreci kendi içinde farklılık göstermektedir. Ancak bir insan hakkı olarak, kamusal bir hak olarak baktığımızda “eğitim hakkı”nın őrkemizde, devletin sorumluluğuunda bir hak olmaktan çok, parası olanlar için bir “fırsat” olduğu göze çarpmaktadır. Herkesin, eğitim hakkından eşit ve parasız Şekilde yararlanamadığı dikkate alındığında, őrkemizin eşit, parasız, nitelikli eğitim açısından, diğer őrlelerle kıyaslanamayacak kadar geride olduğu söylenbilir.

Eğitimin sorunları, lokal tedbirlerle, geçici iyileŐtirmelerle özŐlmekten son derece uzaktır. Açıklanan yeni mŐfredat programı, sorunun sadece bir ynŐne dikkat çekmektedir. Yıllardan bu yana özŐlmeyen ve özŐlmediđi oranda da gelecek yıllara çoğalarak sarkan sorunlar, sorunların sadece “reform”lar yaparak özŐlmesini gŐleŐtirmektedir. Yapılması gereken, eğitim siteminde göstermelik reformlar yapmak değil; kklŐ ve radikal değişiklikler yaparak sistemin temel sorunları için zŐmler őrretmektir. Ancak söz konusu değişiklikler, Avrupa Birliği’ne “uyum” için değil, TŐrkiye’de eğitim-ğretim sŐrecinde bulunan milyonlarca ocuk ve gencimizin daha nitelikli bir eğitimi hak ettiği için yapılmalıdır.

Sonsöz

Eğitim sisteminin içinde bulunduğu sorunların aşılması, Türkiye’de eğitimi hak ettiği noktaya taşımak ancak gerçekleştirilecek köklü değişikliklerle olanaklı olabilir. Bu nedenle eğitimde “reform” değil, yapısal değişiklikler gereklidir. Okul öncesi eğitimden başlayarak eğitim yatırımlarına, ders kitaplarının hazırlanmasından eğitim yöneticilerinin belirlenmesine; sınıf mevcutlarından eğitimin bilimsel, demokratik, laik yönünün geliştirilmesine; derslik, okul, öğretmen açıklarından eğitimin genel bütçe içindeki payına kadar, eğitimin hemen her alt konusunda köklü bir değişime gereksinim vardır. Bu değişiklikler yapılmadan atılacak her adım eğitimi “makyajlamaktan” öteye gitmeyecektir.

Eğitim sisteminde yaşanan sorunların çözülmesi için, öncelikle eğitim felsefesinin değişimini öngörmek gerekir. Eğitim sistemine yeni bir bakış açısı kazandırmaksızın yapılan “yeniden yapılanma” çabaları anlamlı olmayacaktır. Yeniden tanımlanacak bir eğitim paradigmasında öncelikle eğitimin yeni görev ve amaçlarının ne olması gerektiği açıklanmalıdır.

Türkiye artık “günü kurtaran” ama beraberinde geleceği yok eden yaklaşımları terk etmelidir. Yaşananlar gösteriyor ki, zamanla ‘günü kurtarmak’ bile olanaklı olmayacaktır. Eğitime dair tüm göstergeler bir tarafa bırakılsa bile, öğrenci nüfusu ve buna paralel artan ihtiyaçlarla, genel bütçe içinde azalan ya da yerinde sayan eğitim payı arasındaki uçurum, eğitime dair karamsarlığın derinleşmesine yetmektedir. Son 15 yılda öğrenci sayısı iki kat artarken, bütçeden eğitime ayrılan payın yerinde saydığı bir ülkede eğitimde olumlu gelişmeler olmasını beklemek ham hayalden başka bir şey olmayacaktır.

Türkiye’de eğitim sisteminin sağlıklı bir yapıya kavuşması, her şeyden önce, eğitimin bir “kamu hizmeti” olarak görülmesinden geçmektedir. Eğitimin temel bir insan hakkı olduğu, bu nedenle, herkesin nitelikli, kamusal eğitim hakkından eşit bir şekilde yararlanabilmesinin ancak kamusal hizmet anlayışı çerçevesinde gerçekleşebileceği unutulmamalıdır. Bu noktada Türkiye’nin çıkarı, kamu hizmetlerinin savunulmasından ve bu hizmet örgütlenmesinin demokratikleştirilmesi için tüm kesimlerin sorumluluklarını yerine getirmesinden geçmektedir.